

TAMPEREEN AMMATTIKORKEAKOULU
Tampere University of Applied Sciences

”HYVÄ ET ON SITTE JOKU PAIKKA”

Nuorten kokemuksia Koivistonkylän ammattistartista

Minna Leikkanen

Opinnäytetyö
Tammikuu 2010
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset opinnot

LEIKKANEN, MINNA

”Hyvä et on sitte joku paikka”

Nuorten kokemuksia Koivistonkylän ammattistartista

Opinnäytetyö, 35 sivua, liitteet 2 sivua
Tammikuu 2010

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää, millaisia nuorten kokemukset ammattistartista olivat, mitkä asiat ammattistartilla tukivat ammatinvalintaa nuorten näkökulmasta sekä millaisena nuoret kokivat opiskelun valitsemallaan alalla ammattistartin jälkeen.

Haastattelin neljää (4) Koivistontien ammattistartin opiskelijaa toukokuussa 2009 sekä samoja opiskelijoita uudelleen marraskuussa 2009. Aineistonkeruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua ja analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Haastateltavat olivat iältään 16–18-vuotiaita miehiä ja naisia, jotka olivat aloittaneet ammattistartin syys-joulukuussa 2008. Tutkimukseni teoreettisena viitekehyksenä toimii elämänhallinnan käsite, sekä yleinen keskustelu tämän päivän yhteiskunnallisista oloista ja ammatinvalinnan tärkeydestä ja kouluttautumisesta työllistymiselle.

Tutkimuksestani käy ilmi että nuorten kokemukset ammattistartista ovat pääsääntöisesti myönteisiä. Nuoret nostivat haastatteluissa voimakkaimmin esille tyytyväisyytensä työssäoppimisiin ja koulutuskokeiluihin. He kokivat saaneensa paljon tärkeää työkokemusta työharjoitteluista, ja kokivat sen antaneen todennukaisimman kuvan alasta. Ainoana kielteisenä asiana haastatteluissa nousi esiin ajoittainen tekemisen puute. Opiskelu uudella alalla ammattistartin jälkeen oli lähtenyt kaikilla hyvin käyntiin, ja opiskelun tärkeys ymmärrettiin, vaikka se ei aina kiinnostaisikaan.

Tutkimusaineisto oli niin suppea että tuloksia ei voida yleistää. Johtopäätöksenä voidaan kuitenkin tutkimustulosten pohjalta todeta, että ammattistartti on edesauttanut nuorten elämänhallintaa ammattialan löytymisen ja opiskeluun kiinnittymisen kautta.

Asiasanat: Nuorten ammatillinen koulutus, elämänhallinta, ammattistartti

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
Social Pedagogy

LEIKKANEN, MINNA

Students' experiences of preparatory instruction and guidance for vocational education and training

Bachelor's thesis, 35 pages, appendices 2 pages
January 2010

The purpose of this study is to investigate different experiences the students have received of preparatory instruction and guidance for vocational education and training, examine the activities that have supported the students' choices of their profession, and observe how the students have perceived their studying in a new school after preparatory instruction and guidance for vocational education and training.

Four (4) students of preparatory instruction and guidance for vocational education and training were interviewed twice in May 2009, and in November 2009. The study was qualitative. The research material has been gathered through interviews using a half-structured theme interview. The study is qualitative. The research material has been analyzed by using the material-based analysis. The students interviewed were aged from 16 to 18, and they had started preparatory instruction and guidance for vocational education and training between September 2008 and December 2008. The theoretical basis of this study consists of the concepts of empowerment and life-control and of the importance of choices of profession and education to employment in Finnish society.

The findings of this study show that the students' experiences of preparatory instruction and guidance for vocational education and training are mainly positive. The students pointed out the importance of practical training in finding a suitable profession for themselves. The students felt that they had gained much working experience from the training periods and felt that that experience had provided them with a very realistic picture of the line of work in question. The only negative aspect the students pointed out was the occasional lack of action. Studying in a new school had started well with all four students and they understood the meaning and importance of education.

Because the scope of this study is not wide, it is impossible to draw any overall generalizations, but based on the research material one can draw the conclusion that preparatory instruction and guidance for vocational education and training had enhanced youngsters' life control through choices of profession and education.

Keywords: youngster's vocational education, life control, preparatory instruction and guidance for vocational education and training

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	7
2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	7
2.2 Tiedonhankinta ja aineistonkeruu	8
2.3 Aineiston analyysi	9
3 ELÄMÄNHALLINTA KÄSITTEENÄ JA TYÖN TAVOITTEENA	11
3.1 Elämänhallinnan käsitteen määrittelyä	11
3.2 Sosiaalipedagoginen näkökulma elämänhallintaan	13
4 NYKYPÄIVÄN NUORTEN KOULUTUKSEN MERKITYS SEKÄ AMMATTISTARTTI	15
4.1 Kouluttautumisen merkitys	15
4.2 Ammattistartin tehtävä ja tavoitteet	17
4.3 Sosiaalipedagoginen näkökulma ammattistartin toimintaan ja arvoperustaan	18
5 AMMATTISTARTTI ELÄMÄNHALLINNAN TUKIJANA	20
5.1 Peruskoulusta toisen asteen opintoihin ja ammattistartille	20
5.2 Nuorten kokemuksia ammattistartista	22
5.3 Ammattistartin jälkeen	24
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	27
7 OMAN TYÖN ARVIOINTIA	31
7.1 Metodologiset valinnat	31
7.2 Tutkimuksen luotettavuus	32
7.3 Tutkimuksen eettisyys	33
LÄHTEET	34
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tasavallan presidentti Tarja Halonen tarttui uudenvuodenpuheessaan 1.1.2010 tärkeään aiheeseen, joka on ollut pinnalla Suomessa jo jonkin aikaa. Halonen nosti esiin koulutuksen tärkeyden sekä nuorten kasvavan työttömyyden: ”Työ on meille suomalaisille ensisijainen toimeentulon lähde. Erityisen tärkeää on, että nuoret ihmiset pääsevät kiinni opiskeluun ja työhön. Se on perusasia sekä nuoren oman elämän että yhteiskunnan tulevaisuuden rakentamisen kannalta. On hälyttävää, että nuorten työttömyysaste on kolminkertainen yli 25-vuotiaiden työttömyyteen verrattuna.”(Tasavallan presidentin uudenvuoden puhe 1.1.2010.)

Nykyajan yhteiskuntaa määrittää nopea muutosvauhti ja siitä aiheutuva epävarkaus. Työmarkkinoilla suositaan määrä- ja osa-aikaisia työsuhteita, mikä ilmenee ihmisten epävarmuutena, eikä elämää ei uskalleta suunnitella kovinkaan pitkälle eteenpäin. Ilman koulutusta nuori on vaarassa jäädä yhteiskunnassa tyhjän päälle, sillä koulutuksesta syrjäytyminen voi johtaa syrjäytymiseen myös muilla elämän osa-alueilla kuten työstä, ihmissuhteista, harrastuksista ja edunvalvonnasta. (Hämäläinen 2007, 53–54.)

Keväällä 2009 peruskoulun päätti 63 180 nuorta. Heistä 1500 jätti hakematta mihinkään jatkokoulutukseen ja yhteensä 19 000 jäi ilman opiskelupaikkaa yhteishaussa. Osa sai keväällä paikan täydennyshaun kautta tai varasijalta, mikä kuitenkin tarkoittaa että joku toinen nuori on jättänyt paikkansa käyttämättä. (Ammattistartista portti opintoihin 2009.)

Etenkin ammatillisen koulutuksen puolella keskeyttäminen on yhä yleisempää. Viime vuosina keskimäärin joka kymmenes nuori keskeytti opintonsa ensimmäisen vuoden syksyllä, suurin osa ammatillisen koulutuksen puolelta. Keskeyttäminen ei ole kaikissa tapauksissa ongelma, mutta monien nuorten on huomattu passivoituvan siinä vaiheessa kun he keskeyttävät opinnot, eikä heillä ole suunnitelmaa siitä, mitä tehdä seuraavaksi. (Pirttiniemi 2007, 36.) Ratkaisumahdollisuudeksi tähän kasvavaan ongelmaan on kehitetty monia erilaisia projekteja ja kokeiluja joista yksi on ammattistartti. Ammattistartti on alkanut ESR-

rahoitteisena kokeiluna vuonna 2006 jolloin kokeiluluvan sai 56 koulutuksen järjestäjää. Kokeilu jatkuu vuoteen 2010 asti, jonka jälkeen toiminta vakinaistetaan.

Ammattistartti on osa nuorten syrjäytymistä ennaltaehkäisevää toimintaa. Se toimii ammattikoulun yhteydessä ja tarjoaa nuorille mahdollisuuden tutustua eri ammatteihin ja selkiyttää omaa ammatinvalintaansa sekä kerätä valmiuksia ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeluun. Se pehmentää peruskoulun ja toisen asteen välistä nivelvaihetta, joka on monille nuorille suuri muutos. Onnistuneet siirtymät ovat yksilön opinpolun jatkumon ja elinikäisen oppimisen takaajia. (Jäppinen 2008, 2.)

Nuorten koulutuksesta ja työttömyydestä puhuttaessa aiheeseen liitetään monesti syrjäytymiskeskustelu ja syrjäytymisen noidankehä. Amatilliset opinnot keskeyttävien nuorten kohdalla ei kuitenkaan voi vielä puhua syrjäytymisestä vaan pikemminkin syrjäytymisuhan alla olemisesta tai syrjäytymisvaarassa olemisesta. Tällöin koulutuksen puuttumisen ajatellaan olevan yksi riskitekijä kokonaisvaltaisessa elämänhallinnassa.

Itse nuorena ihmisenä koen nuorten työttömyyden kasvun ja kouluttautumattomuuden erittäin tärkeinä ja hälyttävinä asioina niin yhteiskunnallisesti kuin yksilötasollakin. Suomi on koulutusyhteiskunta jossa on mahdollisuus kouluttaa itseään korkealle ja läpi elämän. Työ ja koulutus ovat yhteiskunnan keskeisiä arvoja ja tavoitteita eikä työtä ole helppo löytää ilman koulutusta. Aiheesta on onneksi paljon ajan tasalla olevaa tutkimusta jota päivitetään koko ajan, muun muassa nuorisotutkimusseuran toimesta. Haluan opinnäytetyöni avulla osaltani olla mukana erittäin tärkeän aiheen tutkimisessa ja nuorten äänen esiin tuomisessa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kiinnostus tehdä opinnäytetyö ammattistartista juontaa juurensa syystalveen 2007 ja kevääseen 2008 jolloin suoritin viimeisen harjoitteluni Pirkanmaan ammattiopiston Kangasalan toimipisteen ammattistarttiluokalla. Vietin ammattistartilla yhteensä 14 viikkoa. Tutustuessani nuoriin viikkojen kuluessa pääsin sisälle aivan uuteen maailmaan ja kiinnostus nuorten parissa tehtävää työtä kohtaan nousi.

Sain ajatuksen opinnäytetyöstä ollessani työharjoittelussa Kangasalan ammattistartilla. Työn tekeminen siirtyi, mutta ajatus ammattistartista tutkimuksen kohteena säilyi. Keväällä 2009 olin yhteydessä Koivistontien ammattistartin ohjaajaan mahdollisuudesta tehdä opinnäytetyö yhteistyössä heidän kanssaan. Ohjaaja kiinnostui asiasta, ja hänellä olikin jo monia ehdotuksia. Lopullinen tutkimuskohde muotoutui monien ideoiden jälkeen ja on lähtöisin tarpeesta saada tietoa opiskelijoiden elämästä ammattistartin jälkeen – miten opiskelu on lähtenyt käyntiin ja mitä ajatuksia se herättää.

2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimustehtävänäni on kirjata ylös nuorten kokemuksia ja ajatuksia ammattistarttivuodestaan ja saada nuorten ääni kuuluviin nostamalla esiin yksilöllisiä tarinoita ammattistartti-käsitteen takaa. Tutkimuksessa kartoitan nuoren koko vuotta: miksi nuori on päätenyt ammattistartille ja mitä kautta, minkälaisia kokemuksia nuori on ammattistartilta saanut, millaisena tulevaisuus näyttäytyy tällä hetkellä ja millaisia ovat nuoren tulevaisuudenhaaveet ja tavoitteet.

Tässä vaiheessa ei ole vielä mielekästä tutkia ammattistartin todellisia vaikutuksia nuoren elämään sillä ne ilmenevät usein viiveellä. Haluan kuitenkin kartoittaa, onko nuori kokenut toiminnan olevan hyödykästä itselleen, ja seurata hakuprosessia sekä opiskelujen aloitusta ammattistartin näkökulmasta. Toivon että tutkimus antaa lukijalle kuvan siitä, millainen ammattistartti on nuoren näkö-

kulmasta ja miten nuori voi jatkaa siitä eteenpäin. Se voi myös olla avuksi mietittäessä minkälaiselle nuorelle ammattistartti on oikea paikka.

Tutkimuskysymykseni:

- Minkälaisia olivat nuorten kokemukset ammattistartilla?
- Mitkä asiat ammattistartilla tukivat ammatinvalintaa nuorten näkökulmasta?
- Millaisena nuoret kokivat opiskelun valitsemallaan alalla ammattistartin jälkeen?

2.2 Tiedonhankinta ja aineistonkeruu

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa ei tarvitse pyrkiä ilmiöiden tilastolliseen yleistämiseen, vaan kuvaamaan ilmiöitä ja ymmärtämään niitä tietystä näkökulmasta. Tarkoituksena on tuoda haastateltavan kokemukset esille mahdollisimman objektiivisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 87.)

Aineistonkeruumenetelmiä valittaessa tutkijan täytyy pohtia, millä menetelmällä tutkimuksessa saadaan mahdollisimman aitoa ja todenmukaista tietoa ja mikä sopii oman tutkimuksen luonteeseen parhaiten. Kun halutaan tuoda esille tutkitavan omia ajatuksia ja tunteita tietystä aiheesta, on hyvä käyttää menetelmiä, joissa tutkittava saa itse kertoa ja kuvailla valitsemillaan tavoilla. Valitsin tutkimukseeni aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska se tuntui mielekkäämmältä kuin esim. lomakekysely, jossa nuoret olisivat kirjoittaneet itse. Haastattelussa on mahdollisuus tarkentaa kysymyksiä jos ne jäävät epäselviksi nuorelle, ja tehdä tarkentavia kysymyksiä nuorten vastauksiin. Kirjoitetut vastaukset olisivat voineet jäädä liian suppeiksi tai nuoret olisivat voineet ymmärtää kysymykset väärin. Haastateltaessa on myös mahdollista havainnoida haastateltavan olemusta ja äänensävyä, jotka eivät kirjoitetuissa vastauksissa tule esille. Tässä tutkimuksessa havainnointi ei kuitenkaan ollut toisena tiedonkeruume-todina. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 76.)

Koska tutkimuksen tarkoitus oli kuvata nuorten henkilökohtaisia kokemuksia, valitsin haastattelumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Halusin, että haastattelussa pysytään tietyissä teemoissa, mutta halusin samalla antaa tilaa haastateltavien yksilöllisyydelle ja kokemusten laajuudelle. Avoin syvähaastattelu olisi toinen tehokas keino tuoda yksilön kokemuksia esille. Päädyin kuitenkin siihen että nuoria haastateltaessa se voi olla liian haastava niin minulle itselleni aloittelevana tutkijana kuin myös haastateltaville nuorille. Uskon, että valmiiksi laaditut kysymykset toivat nuorillekin jonkinlaista turvaa haastattelutilanteeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.)

Haastattelin toukokuussa 2009 neljää (4) Koivistontien ammattistarttiluokalla lukuvuonna 2008–2009 opiskelevaa nuorta (LIITE 1). Nuoret olivat iältään 16–18-vuotiaita naisia ja miehiä. Neljän opiskelijan haastatteluissa nousi selkeästi esille eri teemoja ja teemat toistuivat säännöllisesti, joten neljän opiskelijan haastattelu tähän tutkimukseen riitti. Nuoret osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja heille selvitettiin tarkasti, mitä tutkimus koskee ja että heidän yksityisyydensuojaansa kunnioitetaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Koska nuoret olivat haastattelujen aikaan työharjoitteluissa ympäri Tamperetta, kävin heidän luonaan kouluajalla heidän senhetkisessä työ- tai opiskelupaikassaan. Haastattelut kestivät yhden nuoren kohdalla noin 15 minuuttia. Nauhoitin haastattelut, minkä jälkeen siirsin ne tietokoneelle ja litteroin.

Marraskuussa 2009 toteutin toiset haastattelut samoille opiskelijoille (LIITE 2). Oman ajankäyttöni maksimoimiseksi haastattelut tapahtuivat puhelimitse. Haastattelut kestivät noin 5 minuuttia. Koska tämä toinen haastattelu oli selvästi suppeampi seurantahaastattelu, kirjoitin vastaukset nauhoittamisen sijaan. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 12 sivua.

2.3 Aineiston analyysi

Keräsin tutkimusta varten kaksi aineistoa samoilta haastateltavilta, ensimmäisen keväällä ja toisen syksyllä. Aineistoa olen analysoinut aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Koska sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päätteelyyn, etsin aineistosta tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen avulla

ilmaisuja ja merkityksiä. Yhdistelin ilmauksia eri käsitteiden alle ja luokittelin siten aineiston teemoittain. Koska analyysin oletetaan olevan aineistolähtöistä, ei teorialla tai aikaisemmilla tutkimustuloksilla pitäisi olla vaikutusta lopputulokseen, vaikka ne toimivatkin teoreettisena viitekehyksenä johon tuloksia peilataan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 97, 115.) Tutkimusaineistosta nostin esiin tutkimukseni kannalta olennaisen tiedon tiivistetyssä ja pelkistetyssä muodossa.

3 ELÄMÄNHALLINTA KÄSITTEENÄ JA TYÖN TAVOITTEENA

3.1 Elämönhallinnan käsitteen määrittelyä

Elämönhallinta on käsitteenä kiistanalainen ja monitahoinen, eikä sille siten ole löydetty tarkkaa määritelmää. Elämönhallinnan määritelmä riippuu aina siitä mistä näkökulmasta sitä tarkastelee. Yhteiskunnan yleiset normit ja arvot luovat elämönhallinnalle rajat ja puitteet, joiden perusteella yksilö tekee omia valintojaan ja koettaa ohjailla elämäänsä.

Petri Paju ja Jukka Vehviläinen ovat tutkineet nuorten syrjäytymistä yhteiskunnan ilmiönä ja koonneet syrjäytymiskeskustelun eri näkökulmia yhteen. He toteavatkin että elämönhallinnan käsite esiintyy nykyään monissa nuorisoprojektien kuvauksissa, joissa toiminnan tavoitteena on elämönhallinnan lisääminen ja tukeminen. Elämönhallinnan lisäämisellä tarkoitetaan tällaisessa yhteydessä yleensä nuorten työmarkkinavalmiuksien kehittämistä. Tarkasteltuaan eri nuorisoprojekteja elämönhallinnan ja syrjäytymisen kentällä, Paju ja Vehviläinen määrittelisivät elämönhallinnan parantuneen silloin kun nuori on oppinut pitkäjänteisyyttä, tasapainoa, yksilöllisyyttä ja sopeutumista. (Paju & Vehviläinen 2001, 113.)

Yleisesti elämönhallinnassa on nimensä mukaisesti kyse elämän kontrolloimisesta ja hallitsemisesta. Käsitettä on kritisoitu sen oletuksesta että elämää ylipäättänsä voi hallita. Nuorten ja aikuistenkin kohdalla elämönhallinnan menettämiseen liittyy läheisesti tunne, että itsellä ei ole vaikutusvaltaa omiin asioihin, ja asiat vain tapahtuvat ympärillä. Monesti käsitettä määritellään myös sen vastakohtaan kautta: mitä elämä on silloin, kun ei ole elämönhallintaa? (Paju & Vehviläinen 2001, 112–115.)

Elämönhallinta todentuu jokapäiväisissä arjen tilanteissa ja tapahtumissa. Elämönhallinta on kokonaisuus jossa ihminen yrittää sovittaa yksilölliset tavoitteensa ja yhteisölliset odotukset ja velvollisuudet toimintaansa ohjaavaksi kokonaisuudeksi. Elämönhallintaan sisältyy fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Elämönhallinnan puuttuminen voi siis ilmetä fyysisenä, psyykkisenä tai sosiaalisena avuttomuutena. Jos ihminen ei koe, että pystyy vaikuttamaan

oman elämänsä kulkuun, se voi johtaa luovuttamiseen ja välinpitämättömyyteen omaa elämää kohtaan. (Miettinen & Kuitunen, 1999, 144–145.)

Miettinen ja Kuitunen (1999, 144–145) toteavat myös että elämänhallinta tai sen puuttuminen ei ole aina vain yksilöstä riippuvaa. He viittaavat kirjoituksessaan Aaron Antonovskyn (1991) teoriaan koherenssin tunteesta ja toteavat, että ihmisen on pystyttävä ymmärtämään ympäristöään ja sen tapahtumia kyetäkseen hallitsemaan omaa elämäänsä ja oman elämänsä suuntaa, ja voidakseen kokea hyvinvointia. Koherenssin tunnetta tukee riittävän selkeä ja johdonmukainen ulkoinen järjestelmä ja toiminta. Koherenssin tunteeseen taas tarvitaan Antonovskyn teorian mukaan ympäristön hallittavuuden kokemusta eli tiedostusta siitä, että pystyy itse vaikuttamaan oman elämänsä tapahtumiin ja omiin päätöksiinsä. Teorian mukaan elämän tarkoituksellisuus syntyy tapahtumista, joilla on merkitystä kunkin yhteisön arvojärjestelmissä ja maailmankatsomuksessa.

Elämänhallinnan käsite voidaan yhden määritelmän mukaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan. *Ulkoinen elämänhallinta* sisältää kaikki ympäristön tarjoamat aineelliset sekä ihmissuhdeverkostojen ja harrastustoiminnan tarjoamat mahdollisuudet tukea ihmisen kykyä käsitellä paineita ristiriitatilanteissa. Esimerkiksi ammatinvalintatilanteissa ja muissa elämän käännekohtissa ovat ulkoisen elämänhallinnan tekijät avainasemassa. Ympäröivän yhteisön arvoperiaatteet ja kulttuurin käsitykset esimerkiksi ammattien arvostettavuudesta ja sukupuolirooleista ovat merkittävä tekijä yksilön painiessa tulevaisuuttaan koskevien päätösten kanssa. *Sisäinen elämänhallinta* viittaa yksilön omiin taipumuksiin ja valmiuksiin kuten taitoihin, tunteisiin, itsetuntoon sekä sopeutumis- ja paineensietokykyyn. Sisäistä elämänhallintaa voi oppia ja kartuttaa elämän kokemusten ja vaikeiden tilanteiden kautta. (Miettinen & Kuitunen 1999, 145. Ruth 1998, 320.)

Jan-Erik Ruth (1998, 318–321) määrittelee elämänhallinnan olevan kognitiivista ja toiminnallista pyrkimystä selviytyä ulkoisesti tai sisäisesti vaativista tilanteista. Elämänhallinnan avulla yksilö arvioi tilanteensa ja selvittää voimavaransa sekä mahdollisuutensa hoitaa tilanne. Ruth viittaa kirjoituksessaan Olavi Riihisen ajatukseen siitä, että hyvä elämänhallinta edellyttää, että yksilö sisäistää yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja käyttäytymismallit. Itsenäinen käyttäytyminen puo-

lestaan edellyttäisi sitä että yksilö hallitsee elämäänsä omien päämääriensä ja arvojensa kautta. Ruthkin mainitsee, että yksilö voi tuntea hallitsevansa vaikean tilanteen hyvin, vaikka ulkopuolisesta ei vaikuttaisi siltä.

Elämönhallinnan strategioista on useita luokitteluja ja määritelmiä. Ruth esittelee kirjoituksessaan seitsemän eri elämönhallintastrategiaa, jotka ovat syntyneet useiden tutkimusten tuloksena: ongelman ratkaisu, sosiaalisen tuen etsiminen, ongelmien välttely, toiveajattelu, kognitiivinen muokkaus, itsekriittisyys ja tunneilmaisuus. Hän painottaa kuitenkin, että muitakin strategioita on eikä kaikkia ole vielä riittävästi tutkittu tai tunnettu. Yleisesti ajatellaan, että aktiiviset ja suunnitelmalliset strategiat ovat toimivampia kuin passiiviset ja välttelevät tavat. (Ruth 1998, 321.)

Keskeinen osa yksilön elämähallinnassa ovat voimavarat haastavissa tilanteissa. Voimavarat voidaan luokitella elämönhallinnan tavoin sisäisiin ja ulkoisiin. Sisäisiin voimavaroihin kuuluvat kognitiiviset ominaisuudet sekä elämänkokemukset ja tiedot. Ulkoisiin voimavaroihin kuuluvat siviilisääty, taloudellinen tilanne, elinolosuhteet ja sosiaaliset verkostot. (Ruth 1998, 323–324.) Ruth (1998, 326) toteaa myös että sosioekonomisen aseman, koulutuksen ja elämönhallinnan välillä on havaittu selvä yhteys. Hyvin koulutetut ihmiset käyttävät useammin aktiivista kuin välttelevää elämönhallintaa.

3.2 Sosiaalipedagoginen näkökulma elämönhallintaan

Sosiaalipedagogisesti orientoituneessa käytännön työssä toiminnan tavoitteena on elämönhallinnan kannalta sosiaalisen toimintakyvyn palauttaminen ja vahvistaminen silloin kun se jostakin syystä on heikentynyt. Tämä merkitsee sellaisen elämönhallintakyvyn rakentamista joka luo edellytyksen yksilön autonomialle. (Hämäläinen 1996, 19.)

Juha Hämäläinen teki vuonna 1996 tutkielman, joka käsitteli sosiaalipedagogista strategiaa työstä ja koulutuksesta syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien auttamiseksi. Hänen mukaansa elämönhallintaa ja yksilön subjektiivista korostavassa ja niiden vahvistamiseen tähtäävässä työssä on aina kiinnitettävä huomiota siihen miten senhetkinen yhteiskunta suhtautuu yksilöön. Nuorten

elämänhallintaa vahvistavassa työssä on joissain tapauksissa puututtava heidän elämäntapavalintoihinsa ja pyrittävä saamaan nuori refleктоimaan omia valintojaan ja arvojaan. Toiminta ei saa kuitenkaan olla pakottamista muutokseen vaan nuorten silmien avaamista näkemään omien valintojen seuraukset ja oppimaan niistä. Hämäläisen mukaan sosiaalipedagogiseen viitekehykseen kuuluu olennaisesti ajatus siitä, että yksilö saavuttaa elämänhallinnan arjen oppimis- ja kasvuprosessien kautta. (Hämäläinen 1996, 20.)

Hämäläinen selvittää tutkielmassaan, että valtaosalla työstä ja ammatillisesta koulutuksesta syrjäytyvistä nuorista on kouluvaikeuksia jo peruskoulussa. Kouluvaikeuksiin voi olla monia eri syitä, esimerkiksi oppimisvaikeudet. Epäonnistumisista seuraa usein itsetunnon lannistuminen, eivätkä teoriapainotteiset opinnot enää kiinnosta. Hämäläisen mukaan koulutuksesta ja työstä syrjäytyminen ovat nyky-yhteiskunnassa kiinteästi toisiinsa yhteydessä. (Hämäläinen 1996, 31–32.)

4 NYKYPÄIVÄN NUORTEN KOULUTUKSEN MERKITYS SEKÄ AMMATTISTARTTI

4.1 Nuorten kouluttautumisen merkitys

Ammatillisen koulutuksen puuttumisesta tuli 1990-luvun laman keskellä yksi keskeinen syrjäytymisriskiin liitetty tekijä. Ammatillista koulutusta ruvettiin silloin markkinoimaan nuorille työllisyyden takaajana ja paremman tulevaisuuden merkinä. Tämänhetkisen taloudellisen taantuman aikana tämä näkökulma on taas erittäin ajankohtainen. (Paju & Vehviläinen 2001, 43.)

Opetusministeriön vuonna 2007 julkaisemassa kehittämissuunnitelmassa Koulutus ja tutkimus 2007–2012 otetaan esille ajankohtainen ongelma, kun nuorista ikäluokista ei saada tarpeeksi työvoimaa suurten ikääntyvien ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Yhteiskunnan kannalta olisi tietenkin tärkeää, että nuoret kouluttautuisivat sellaisiin ammatteihin joita jotka vastaavat työelämän tarpeisiin. Samalla olisi kuitenkin tärkeää tukea nuorten yksilöllisyyttä ja henkilökohtaista kasvua. (KESU 2007, 8.)

Kehittämissuunnitelmassa (KESU 2007, 12–13) asetetaan tavoitteeksi ensinnäkin se, että kaikki lapset suorittavat perusopetuksen oppimäärän. Tavoitteena on myös, että perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus 25–34 vuotiaista nousee 92,5 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä, ja 95 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus pyritään säilyttämään saman kuin nyt, 45 prosenttia vuoteen 2015, ja nostaa sitä 46 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Perimmäisenä tavoitteena kuitenkin on, että suurempi osa niistä nuorista jotka eivät nyt suorita mitään toisen asteen tutkintoa perusasteen jälkeen, suorittaisivat ammatillisen tutkinnon.

Kouluttautumisen merkitystä korostetaan ammatinsaannin ja työllistymisen lisäksi myös muista näkökulmista. Koulutukseen osallistuminen jäsentää esimerkiksi nuoren ajallista rytmiä: koulussa täytyy noudattaa tiettyä päivittäistä rytmiä ja aikataulua. Siten nuoret oppivat sopeutumaan yhteiskunnan yleiseen rytmiin

ja työelämän asettamiin vaatimuksiin. Koulutukseen osallistumisella on myös pitemmälle tähtääviä vaikutuksia, sillä koulutus on tapa panostaa sekä omaan että perheen tulevaisuuteen. (Paju & Vehviläinen 2001, 44–45.)

Kouluttautumiseen ja kouluttamattomuuteen liitetään monesti vahvoja stereotyyppioita. Yleinen oletamus on, että koulussa olevan nuoren elämänhallinta on kunnossa ja koulutuksen ulkopuolella elävällä nuorella ei ole otetta elämästään. Kouluttautumiseen liitetään keskusteluissa yleensä luottamusta herättävä asema, kun taas kouluttautumaton nuori mielletään yhteiskunnallisesti epäilyttävässä asemassa olevaksi. (Paju & Vehviläinen 2001, 44–45.)

Kouluttamattomuutta pidetään ongelmana paitsi siksi, että nuori ei ole koulutuksessa mukana, myös siksi että silloin hän voi olla kaikkialla muualla mukana, eli viettää päivänsä yhteiskunnallisesti kyseenalaisin keinoin. Nuoret saavat elämäntapamalleja yhä enenevässä määrin tiedotusvälineistä, harrastusten parista sekä kaveripiiristä. Koulutuksesta jättäytymiseen liitetään myös usein kielteiseksi miellettyjä käyttäytymismalleja kuten liika alkoholin käyttö ja piittaamattomuus raha-asioissa. Liiallisen vapaa-ajan on myös pelätty altistavan nuoria epäsosiaaliseen toimintaan. (Paju & Vehviläinen 2001, 44–45.)

Opintojen keskeyttämisten suuri määrä kertoo siitä kuinka vaikeaa nuorten on tänä päivänä tehdä tulevaisuuttaan koskevia valintoja. Tämän päivän nuorilla on valttinaan valinnanvapaus sekä vaihtoehtojen paljous ja monipuolisuus. Se avaa nuorelle mahdollisuudet suunnata vaikka mihin mutta poistaa toisaalta turvallisen aidan mahdollisuuksien ympäriltä. (Paju & Vehviläinen 2001, 45.)

Huoli siitä että nuoret joutuvat kohtaamaan liian paljon liian aikaisin tulee esiin myös saksalaisen Thomas Ziehen (1982) kirjassa. Hänen mukaansa ongelmallisiksi ovat käyneet nuorten omaan itseen kohdistuvien odotusten seuraukset. Aikaisemmin nuorten valintoja on ohjailut se mitä ei saa tehdä. Nykyään nuorilla on valittavanaan lähes mittaamaton määrä mahdollisuuksia, jolloin epäonnistumiset kohdistuvat ulkoisten tekijöiden sijasta suoraan nuoreen itseensä ja hänen minäkuvaansa. Ziehe kirjoittaaakin, että ”nuoruuden ahdistuksen keskiössä ei ole se mitä ei saa, vaan se mitä ei saavuta”. (Ziehe 1982, 55.)

Kuten aikaisemmin jo todettiin, kouluttautuminen ammattiin kuuluu olennaisena osana nykypäivän yhteiskuntaan ja nuoren elämäntapaan. Koulutusta arvostetaan yhä enemmän, ja toisaalta työelämään kannustetaan entistä nuorempina. Työmarkkinoita leimaavat pätkätyöt ja osa-aikaisuus, ja vakituista työtä on vaikeaa saada ilman tutkintoa. (Kivelä & Ahola 2007, 25–26.) Edellä mainittujen seikkojen pohjalta koulutuksen keskeyttäminen nähdään usein kielteisenä asiana nuoren elämässä ja keskeyttämisestä katsotaan alkavan kierre, joka johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen.

Keskeyttämisestä seuraavat tapahtumat voivat monen nuoren elämässä olla ongelmallisia ja johtaa koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymiseen. Aina asia ei kuitenkaan ole näin. Osalle nuorista koulun keskeyttäminen on tärkeää lisäaikaa miettiä kuka on ja mitä haluaa elämältä. Moni nuori saattaa löytää ammatinsa esimerkiksi työmarkkinatuella tuettujen työharjoitteluiden kautta. Tämän tyyppinen toiminta vaatii nuorelta itseltä kuitenkin paljon aktiivisuutta ja omaaloitteisuutta.

Katja Komonen (1999, 123) on tutkinut ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallista osallisuutta ja painottaa, että itse keskeyttäminen ei johda syrjäytymiseen vaan pikemminkin syyt joiden takia nuori keskeyttää, ovat uhkatekijöitä. Komonen nostaa esille puutteelliset elämänhallintakyvyt, jotka muiden muassa voivat johtaa syrjäytymiskierteeseen.

4.2 Ammattistartin tehtävä ja tavoitteet

Ammattistartti on ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Se on tarkoitettu niille peruskoulun päättäneille nuorille, joilla ei vielä ole selkeää kuvaa ammatinvalinnasta tai joilla ei ole riittäviä valmiuksia päästä valitsemiinsa opintoihin tai suoriutua niistä. Ammattistartti ei ole tutkintoon johtava koulutus, vaan se antaa nuorelle mahdollisuuden tutustua eri ammattialoihin ja hankkia valmiuden siirtyä ammattiin johtavaan perustutkintoon. Ammattistartti pyrkii madaltamaan kynnyksiä peruskoulun ja ammatillisen koulutuksen välillä sekä vähentämään keskeytyksiä ammatilliseen tutkintoon johtavan koulutuksen

alussa. (Opetushallitus. Ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2009.)

Koulutuksessa painopiste on nuorten yksilöllisessä ohjauksessa, toiminnallisuudessa ja käytännönläheisessä opiskelussa. Jokaiselle nuorelle laaditaan yhdessä nuoren kanssa henkilökohtainen opetussuunnitelma, jota päivitetään tarpeen vaatiessa. Opetuksessa pyritään huomioimaan oppivalmiuksiltaan ja tavoiltaan erilaiset opiskelijat ja vastaamaan heidän tarpeisiinsa. (Opetushallitus. Ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2009.)

Opinnot ammattistartilla vaihtelevat opiskelijan intresseistä ja tarpeista riippuen, mutta opintoihin voi kuulua työelämään ja ammattialoihin perehtyminen, opiskelu- ja elämäntaitojen hallinta, ammatilliset opinnot ja työssäoppiminen sekä peruskoulun arvosanojen korottaminen. Laajuudeltaan ammattistartti on 20–40 opintoviikkoa. Ammattistartin aikana suoritettavat ammatilliseen tutkintoon johtavat opinnot hyväksiluetaan opiskelijan aloitettua tutkintoon tähtäävät opinnot. Ammattistartin opiskelijat saavat koulutuksesta kolme pistettä yhteishakuun. Ammattistartilta opiskelija voi myös siirtyä tutkintoon johtavaan koulutukseen kesken vuoden jos se on hänen kannaltaan kannattavaa. Ammattistartti ei kuitenkaan ole ”oikotie” aloille, joihin on pääsykoe. (Opetushallitus. Ammatilliseen koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2009.)

4.3 Sosiaalipedagoginen näkökulma ammattistartin toimintaan ja arvoperustaan

Ammattistartin perimmäinen tarkoitus on ennaltaehkäistä nuorten koulutuksesta syrjäytymistä. Tämän määrittelyn kautta ammattistartin toiminnan periaatteen voidaan katsoa kiinnittyvän sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Nuoren herättäminen ja kannustaminen vaikuttamaan itse omaan elämäänsä ja siinä tapahtuviin muutoksiin vahvistaa nuoren kokemusta oman elämänsä ohjaajana ja tukee tällöin nuoren itsetunnon vahvistumista. Itseapuun auttaminen ja nuoren subjektiivisuuden vahvistaminen kuuluvat olennaisena osana sosiaalipedagogiseen ajattelumalliin ja työskentelyyn.

Ammattistartti tukee toiminnallaan nuoren elämänhallintaa kannustamalla tätä tekemään omia valintojaan opiskelun suhteen. Tämä tulee vahvasti esille nuoren henkilökohtaista opetussuunnitelmaa laadittaessa, jolloin nuori on prosessissa mukana pohtimassa mitä hän vuoden aikana haluaa saavuttaa ja mitkä ovat hänen omat tavoitteensa. Osallisuus oman koulutuksensa suunnitteluun vahvistaa nuoren itsenäistymistä ja antaa lisää itseluottamusta.

Juha Hämäläisen (2007) mukaan sosiaalipedagoginen ajattelutapa suuntaa kasvatustyössä näkökulman erityisesti kasvatuksen yhteiskunnallisiin kytkentöihin sekä korostaa kasvatuksen sosiaalisia näkökohtia. Sosiaalipedagoginen näkökulma on aina yhteydessä senhetkisen ajan yhteiskunnallisiin olosuhteisiin, jolloin kasvatuksellisen toiminnan sisältö ja tavoitteet rakentuvat niiden pohjalta. (Hämäläinen 2007, 54.)

5 AMMATTISTARTTI ELÄMÄNHALLINNAN TUKIJANA

5.1 Peruskoulusta toisen asteen opintoihin ja ammattistartille

Kartoitan aluksi nuorten lähtötilannetta eli ammattistartin aloitusta ja syitä aikaisempien opintojen keskeyttämiseen. Käsittelen nuorten haastatteluissa esiin nostamia ammattistartin aloittamista koskevia asioita ja teemoja. Haastatellut nuoret olivat siirtyneet ammattistartille sen jälkeen kun olivat keskeyttäneet opintonsa aikaisemmassa koulutuksessa. Luvussa käsitellään syitä aikaisempien opintojen keskeyttämiseen sekä nuorten odotuksia ja ennakoajatuksia ammattistartista ennen sen aloittamista.

Haastatteluissa vahvasti esille noussut syy nuorten ammattistarttia edeltävien opintojen keskeyttämiseen oli se, ettei haastateltava ollut päässyt muualle opiskelemaan. Kolme neljästä nuoresta kertoi, että opiskeltu ala ei ollut mieluinen mutta sinne oli menty koska muualta ei paikkaa ollut saanut. Täysin ilman opiskelupaikkaakaan ei uskallettu jäädä. Nuorten vastauksista ilmeni myös pettymyksen kokemuksia ja epävarmuutta itsestä ja omista mahdollisuuksista.

”en pärjänny siä enkä ymmärtäny mistään mitään...piti hakee kaikkialle ja emmää päässy muualle” H1

”on ollu monta vuotta selvillä (alavalinta) mut emmää koskaan pääse sinne kouluun” H2

Ensimmäisen sitaatin myötä pystyy palaamaan myös aikaisemmin mainitsemani Ziehen ajatuksiin nyky-yhteiskunnan nuorille asettamasta valinnanvapaudesta jonka voi nähdä toisaalta mahdollisuutena, toisaalta taakkana.

Tällaiset itseen kohdistuvat pettymykset vaikuttavat nuoren itsetuntoon ja sitä kautta voivat heikentää yksilön elämänhallintaa. Miettinen ja Kuitunen saivat samankaltaisia tuloksia tutkiessaan Silta-luokalla opiskelleita nuoria ja heidän kokemuksiaan. (Miettinen & Kuitunen 1999, 145–146.) Toisaalta haastatelluilla nuorilla oli itsellään ennen tietoa opiskelupaikan saannista realistinen käsitys mahdollisuuksistaan päästä opiskelemaan. Siltä kannalta ajateltuna nuoret oli-

vat varautuneet tapahtumiin ja pystyivät näin käsittelemään asian paremmin ja miettimään valmiiksi muita vaihtoehtoja.

Toisena syynä opintojen keskeyttämiseen oli se, että opinnot eivät olleet vastanneet odotuksia ja ennakkotietoa alasta. Kaksi nuorista mainitsi, että oli ensin luullut alan sopivan itselle, mutta muutaman kuukauden opiskelun jälkeen huomannut, että ala ei kiinnosta. Tällainen tilanne on tärkeä paikka nuorelle miettiä ja reflektoida omia tavoitteitaan ja halujaan, niin tulevaisuuden kuin tämänkin hetkisen elämän kannalta.

”No, ensin mä luulin et se sopis mulle, mut lopulta ei se sit ollu mun ala. Et rupes kiinnostus hyytyyn siinä vaiheessa” H4

Yksi nuorista sanoi ammattistartin alkaessa olleensa varma mille alalle haluaa hakea ja halusi ammattistarttivuoden aikana saada kokemusta kyseiseltä alalta. Yksi nuorista kertoi, ettei ollut aivan varma alasta, mutta hänellä oli muutama vaihtoehto. Kaksi nuorista sanoi, ettei tiennyt mille alalle olisi hakenut.

Kukaan nuorista ei nostanut esiin, että hänellä olisi ollut ennako-odotuksia ammattistartin suhteen. Lähes kaikki mainitsivat kuulleensa kavereilta ja tutuilta, ettei ”ammattistartilla tarvitse tehdä mitään”, ja odottivat rentoa vuotta. Kaikilla oli kuitenkin tavoitteena saada kasaan tarvittava määrä opintoviikkoja, jotta he saisivat kolme lisäpistettä yhteishakuun. Kaksi opiskelijoista ilmoitti tavoitteeksi myös mielenkiintoisen alan löytymisen. Vastauksista päätellen nuorilla oli kuitenkin jonkinlaisia odotuksia ja ajatuksia vuoden suhteen, vaikka he eivät osanneet niitä erikseen eritellä.

Kaikille opiskelijoille oli yhteistä aikaisempien ammatillisten opintojen keskeyttäminen ja siksi ammattistartille tuleminen. Jokaisen nuoren vastauksissa korostui ammatinvalinnan tärkeys suhteessa opiskeluun ja sen mielekkyyteen. Osa nuorista oli opiskeluorientoituneita jo ammattistartin aloittaessaan ja mainitsi tavoitteeksi oikean alan löytämisen, kun taas osa oli selvästi kielteisemmin asennoitunut opiskeluun. Kielteiset asenteet pohjautuivat aikaisempiin koulukokemuksiin peruskoulusta ja ammatillisista opinnoista.

5.2 Nuorten kokemuksia ammattistartin ajalta

Tässä luvussa nostan esiin nuorten ammattistarttikokemuksia. Haastatteluissa nuorilta tiedusteltiin, mitä asioita he kokivat itselleen tärkeiksi niin ammatinvalinnan suhteen kuin henkilökohtaisella tasolla. Hyödyllisten ja myönteisten asioiden ohella nuoret nostivat esiin myös kielteisiä asioita. Tarkoituksena oli tuoda esiin nuorten yksilöllisiä kokemuksia ja antaa heidän vapaasti nostaa esiin tärkeiksi ja vähemmän tärkeiksi kokemiaan asioita.

Nuoret suorittivat eri aloihin tutustumisen lisäksi ammattistartin halutessaan työssäoppimisia ja koulutuskokeiluja jotka olivat kestoaltaan kahdesta viikosta kolmeen ja puoleen kuukauteen. Viralliselta nimeltään työharjoittelu on AMTET-jakso, eli ammatillisen koulutuksen työelämään tutustuminen-jakso, ja koulutuskokeilu nimeltään Kotu, eli koulutusaloille tutustuminen. Käytän tässä kuitenkin selkeyden vuoksi nuorten käyttämiä ilmaisuja työharjoittelu/työssäoppiminen sekä koulutuskokeilu.

Selkeimmin nuorten vastauksissa näkyi tyytyväisyys työssäoppimisjaksoihin ja koulutuskokeiluihin. Aineistosta nousi esiin myös se että nuoret kokivat työharjoitteluista saamastaan kokemuksesta olevan apua pääsykokeissa haettaessa opiskelupaikkaa.

”No koulutuskokeilut on ihan jees, siä näkee mitä siä alalla oikeesti tapahtuu.” H1

”Mä ajattelin et ku mä oon oikeesti ollu töissä niin se niinku auttaa siinä et mä pääsen sinne, et se auttaa siinä pääsykokeessa.” H2

Nuorten kiinnostus koulua ja opiskelua kohtaan kasvoi selkeimmin siis työharjoitteluissa. Harjoitteluissa tietoisuus alasta kasvoi ja käytännön työ avautui nuorille. Tämä lisäsi kaikissa tapauksissa mielenkiintoa ja nosti ajatuksia myös lisäkouluttautumisesta. Ennen ammattistarttia opiskelu oli kaikille ollut kielteinen, pakon sanelema asia. Kannustusta ja motivaatiota antoi kosketus kouluttautumisen mahdollistamiin työtehtäviin.

Työharjoitteluista saadun sosiaalisen tuen lisäksi nuoret saivat kartutettua työ- ja elämäkokemustaan. Nuorilla kypsytymättömät elämänhallintastrategiat ja ko-

kemattomuus voivat haitata kykyä hallita elämää. Myös Jan-Erik Ruth (1998, 324) korostaa kirjoituksessaan, että työelämässä hankittu kyky sopeutua ja ratkoa ongelmia voi auttaa elämönhallinnassa läpi elämän.

Pyydettyäessä nuoria kuvailemaan ammattistarttia hyvä ja rento ilmapiiri nousi esiin lähes kaikissa vastauksissa. Nuoret olivat kokeneet, että heitä oli kuunneltu ammattistartilla ja että he olivat saaneet vaikuttaa ja olla mukana omien asioidensa hoidossa. Tunne siitä, että pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja sitä koskeviin päätöksiin ja valintoihin nousee esiin myös elämönhallinnan käsitteen tulkinnoissa ja määritelmässä. Myös ympäristön ja sosiaalisen verkoston merkitystä korostetaan yksilön voimavarana, niin aikaisemmissa luvuissa mainituissa elämönhallinnan tulkinnoissa kuin esimerkiksi psykologiassakin. Etenkin nuoruudessa ihminen tarvitsee vertaistukea ja hyväksytyksi tulemisen kokemuksia niin vertaisiltaan nuorilta kuin aikuisiltakin.

”Emmä tiä, se ilmapiiri on niinku hyvä et välillä siä jaksaa olla ja käydä koulussa.” H2

”Tuntu et pysty oikeesti hyvin juttelee siitä alasta minne haluaa.” H4

Myös kielteisiä asioita näkyi nuorten vastauksissa jonkin verran. Nuoret kokivat että välillä ammattistartilla ei ollut mitään tekemistä ja aika kävi pitkäksi. Teke-
misen puute liittyi päiviin, jolloin oltiin fyysisesti ammattistartilla.

”Se on siinä huono puoli ku siä menee pää jumiin jos on vaa siä startilla ku ei siä tehä mitään” H3

Ammattistarttivuoden päätyminen herätti opiskelijoissa pääsääntöisesti myönteisiä ajatuksia. Yksi nuorista totesi loppumisen olevan hyvä asia sillä nuori ei olisi jaksanut enää toista samanlaista vuotta vaan kaipasi enemmän tekemistä. Kaksi nuorista totesi, ettei päätyminen herättänyt oikeastaan mitään tunteita sillä he olivat viettäneet suurimman osan vuodesta itsenäisesti töissä tai koulutuskokeilussa. Työssäoppimisessa pitkään ollutta nuorta mietitytti enemmän töiden loppuminen ja sen aiheuttama haikeus. Tämä kertoo osaltaan siitä, että nuoret ovat vuoden aikana säilyttäneet tai saavuttaneet itsenäisyyden ja ovat valmiita jatkamaan eteenpäin.

”Emmä oo ees miettiny sitä, kun mä oon ollu täällä (työharjoittelussa) nii se on vähän sillee et on toi koulumaailma jääny kokematta.. Enemmän mua surettaa et joutuu täältä (työharjoittelusta) lähtee. Ammattistartti on semmonen et sä käyt siä välillä kattoo et kaikki on ok.” H2

Kaikilla nuorilla oli toiveissa päästä syksyllä opiskelemaan valitsemaansa alaa. Vaikka koulunkäynti ja opiskelu eivät kiinnostaneet, nuorten asenne ja suhtautuminen opiskelua kohtaan oli vastuuntuntoinen. He tuntuivat ymmärtävän koulutuksen merkityksen ja näkivät sen porttina mielekkääseen työhön. Nuoret myös tiedostivat tämänhetkisen yhteiskunnallisen tilanteen ja peilasivat valintojaan siihen.

”Mulla on aina ollu koulunkäynti sillee et ei oikein jaksa innostaa mut pakko on ottaa itteensä nyt niskasta” H2

”Pakko siä on käydä et saa jonku ammatin nii kai siä sit käydään” H1

”Mää kyllä mieluummin menisin oppisopimukseen suoraan tai töihin, mut ku ei nyt oikein pääse ku on huonot markkinat.” H3

Nuorten kokemukset ammattistartista olivat pääsääntöisesti myönteisiä, ja kaikki olivat tyytyväisiä siihen, että olivat tulleet ammattistartille. Tyytyväisyys painottui etenkin työharjoitteluihin ja koulutuskokeiluihin, joista nuoret kokivat saaneensa paljon työkokemusta. Työharjoittelussa nuori sai mahdollisuuden olla osa työyhteisöä, vaikkakin oli opiskelijan roolissa. Työyhteisöön kuuluminen antaa nuorelle mahdollisuuden tulla kohdelluksi vastuullisena ja luotettavana yksilönä ja antaa näin parhaassa tapauksessa myönteisen ja itsetuntoa kohottavan kokemuksen. Työharjoittelussa nuori saa kokemusta ja oppii myös toimimaan erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa.

Nuorten vastauksista ilmeni, että ammattistartti on ylläpitänyt ja edistänyt nuorten itsenäisyyttä ja omatoimisuutta. Ollessaan suuren osan ajasta itsenäisesti

työharjoittelussa tai koulutuskokeilussa on nuoren pakko ottaa vastuu omista teoistaan ja huolehtia itse asioistaan. Samalla nuori kartuttaa tiedostamattaan-kin elämönhallintataitojaan ja -strategioitaan.

5.3 Ammattistartin jälkeen

Nuorille tehtiin marraskuussa 2009 seuranta-haastattelut, joiden tarkoituksena oli saada tietoa siitä, onko nuori päässyt opiskelemaan ja jos, niin minne. Tarkoituksena oli myös saada tietoa siitä miten nuorten mahdolliset opiskelut ovat lähteneet käyntiin ja millainen asenne heillä opiskelua kohtaan uusien opintojen myötä on.

Opiskelijoista kaikki olivat päässeet syksyllä opiskelemaan haluamaansa alaa haluamaansa paikkaan eli yhteishaussa ensimmäisenä vaihtoehtona hake- maansa paikkaan. Nuorten tuntemukset opiskelemaan pääsystä olivat myönteisiä, vaikka lähes kaikki sanoivat, että olivat odottaneetkin pääsevänsä. Yksi mainitsi, että ensimmäiseen vaihtoehtoon pääseminen oli ollut iloinen yllätys. Yhteishakuprosessi oli siis kokonaisuutensa myönteisempi kokemus kuin aikai- sempana vuonna.

Kaikki nuorista arvioivat, että opinnot olivat lähteneet jokseenkin hyvin käyntiin. Nuoret kertoivat oppineensa ammattistartin koulutuskokeiluista ja työssäoppimi- sista, mitä alalla opiskelu tarkoittaa ja mitä se opiskelijalta vaatii. Yllätyksiä opin- tojen suhteen ei siis ollut tullut kellekään. Yksi opiskelija totesi opiskelun olevan hieman rankempaa kuin odottanut mutta kertoi jaksavansa, koska ala on mie- lenkiintoinen.

Nuorten asennetta ja motivaatiota opiskelua kohtaan ammattistartin lopussa voisi kuvata ilmauksella ”välttämätön paha”. Opiskelu itsessään ei kiinnostanut, mutta sen tärkeys ymmärrettiin väylänä tulevaisuuteen ja mieleiseen työpaik- kaan pääsynä. Asenne opiskeluun ei lähes kellään ollut muuttunut, ja kolme neljästä sanoi, että jaksaa opiskella koska ”*kai sitä joku koulu on pakko käydä*”. Yksi nuorista sanoi oman alansa opiskelun olevan mielenkiintoista ja totesi, että odottaa innolla joka päivä koulua. Nuoret ymmärsivät koulutuksen tärkeyden yhteiskunnallisella ja yksilöllisellä tasolla ja ymmärsivät koulutuksen yhteyden

työmarkkinoihin ja tulevaisuuteensa. Kellään ei ollut syksyllä nykyistä opiskelua ja elämäänsä kohtaan hällävälää-asennetta, vaan he suhtautuivat asiaan tavoitteellisesti.

Kaikki haastatellut pitivät ammattistartin rikkautena sitä, että heillä on jo käytännön kokemusta alasta, jota opiskelevat. Kaikki ajattelivat, että ammattistartti kannatti käydä ja että siitä oli apua opiskelupaikan saamisessa. Apua toivat monilta aloilta hankittu kokemus sekä yhteishakuun saatu kolme lisäpistettä. Yksi nuorista halusi erityisesti nostaa esiin sen, että hän koki itsensä ammattistartilla tärkeäksi, koska ammattistartin ohjaajat tekivät paljon töitä opiskelijoiden eteen.

Nuorten tulevaisuudensuunnitelmat vaikuttivat myönteisiltä. Kaikki opiskelijoista olivat vahvasti sitä mieltä, että aikovat käydä nyt aloittamansa opinnot loppuun ja saada ammattitutkinnon. Kolme nuorista toivoi opintojen jälkeen saavansa töitä omalta alaltaan. Yhdellä oli tulevaisuudensuunnitelmissa jopa mahdollinen lisäkouluttautuminen sitten, kun on ensin tehnyt hetken aikaa töitä alalla ja hankkinut työkokemusta. Toinen taas haaveili oman yrityksen perustamisesta. Yksi nuorista pohti mahdollisuutta suorittaa viimeinen opiskeluvuosi oppisopimuksella, sillä perinteinen opiskelu ei kiinnostanut. Yksi nuorista mainitsi, ettei välttämättä halua valmistuttuaan työskennellä opiskelemallaan alalla, mutta hän aikoo kuitenkin suorittaa opinnot loppuun, jotta hänellä on ainakin jokin koulutus turvana.

Muut tulevaisuudenhaaveet liittyivät kodin rakentamiseen ja itsenäistymiseen. Hyvän elämän merkkeinä nuoret pitivät omassa kodissa asumista ja työskentelemistä mielekkäässä paikassa vakituisesti. Nuoret toivoivat tienäänsä hyvin, mutta pääasiana lähes kaikilla oli kuitenkin mielekkään työn tekeminen. Nuorten vastauksissa korostui toiveet pysyvästä ja säännöllisestä elämästä. Liikaa tulevaisuutta ei kuitenkaan haluttu suunnitella, kuten yksi nuorista totesi:

”Emmä tiiä, sen näkee sit miten se menee. Päivä kerrallaan, se on paljon mielekkäämpää” H2

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää nuorten kokemuksia ja mielipiteitä ammattistartista sekä seurata, päätyivätkö he opiskelemaan ja mitä ajatuksia heillä alasta ja opiskelusta ammattistartin jälkeen on.

Tutkimustulosten pohjalta ammattistartin voidaan katsoa osaltaan auttaneen nuoria kiinnittymään yhteiskuntaan tai ainakin ymmärtämään sitä paremmin ja sopeutumaan siihen. Täysin oma paikka yhteiskunnassa ei varmastikaan ole vielä muotoutunut. Nuoren identiteetti jatkaa vielä muodostumistaan ja muotoutuu tulevien kokemusten ja alkaneiden opiskelujen myötä, sillä alavalinta on tärkeä osa sitä prosessia. Voidaan kuitenkin todeta, että suunta on paremmin selvillä ja tulevaisuus näyttää nuorten mielessä kirkkaammalta.

Haastatelluilla nuorilla oli jo ennen ammattistartille tuloa käsitys opiskelun ja kouluttautumisen tärkeydestä, sillä he olivat hakeneet peruskoulun jälkeen opiskelemaan eivätkä jääneet paikoilleen. Ammattistartin aikana nuorten käsitys ja ymmärrys koulutuksen tärkeydestä kasvoi, he näkivät sen niin yhteiskunnallisella kuin yksilölliselläkin tasolla ja ymmärsivät koulutuksen yhteyden työmarkkinoihin ja tulevaisuuteensa. Kellään ei ollut syksyllä nykyistä opiskelua ja elämänsä kohtaan välinpitämätöntä asennetta, vaan he suhtautuivat asiaan tavoitteellisesti.

Nuorten kiinnostus koulua ja opiskelua kohtaan nousi selkeimmin työharjoittelussa. Harjoittelussa tietoisuus alasta kasvoi ja käytännön työ avautui nuorille. Tämä lisäsi kaikissa tapauksissa mielenkiintoa ja herätti ajatuksia myös lisäkouluttaumisesta. Ennen ammattistarttia opiskelu oli ollut kaikille kielteinen, pakon sanelema asia. Kannustusta ja motivaatiota antoi kosketus työtehtäviin jotka kouluttautuminen mahdollistaa. Työharjoitteleista saadun sosiaalisen tuen lisäksi nuoret saivat kartutettua työ- ja elämäkokemustaan.

Ammattistartti on ylläpitänyt ja edistänyt nuorten itsenäisyyttä ja omatoimisuutta. Ollessaan suuren osan ajasta itsenäisesti työharjoittelussa tai koulutuskokeilussa on nuoren pakko ottaa vastuu omista teoistaan ja huolehtia itse asioistaan. Omatoimisuuden herättäminen ja ylläpitäminen ovat keskeisiä asioita nuoren

integroitumisessa yhteiskuntaan ja mahdollistavat emansipaation toteutumista. Täten ammattistartin voidaan katsoa toimineen myös elämänhallintaa edistävänä tekijänä nuorten elämässä.

Yksi tärkeä teema nousi esiin, kun eräs haastatelluista nuorista kertoi että oli saanut ystäviä ammattistartilta. Ammattistartilla on kaikilla nuorilla erilainen tarina ja oma taustansa mutta heillä on myös yhdistäviä tekijöitä, joiden takia he ovat ammattistartille päätyneet. Sosiaalinen vertaistuki on erittäin tärkeää nuoren identiteetin ja tasapainoisen minäkuvan kehittymiselle. Nuoret saavat mahdollisuuden jakaa kokemuksiaan ja tuntevat tulevansa ymmärretyiksi.

Sosiaaliset suhteet ovat yksi keskeinen elämänhallinnan osa-alue. Sosiaaliset suhteet liittyvät kiinteästi yksilön ulkoiisiin voimavaroihin. Sosiaaliseen tukeen voi liittyä eri asioita, mutta siinä on aina mukana henkilöiden välinen psykologinen ulottuvuus. Tuki voi olla hyväksytyksi tulemista, rakkautta, huolenpitoa ja fyysistä tukea, avun saamista jokapäiväisiin askareisiin. Vaikka sosiaalinen verkosto on luokiteltu kuuluvaksi ulkoiisiin voimavaroihin, voi sen avulla kartoittaa myös sisäisiä voimavaroja esimerkiksi kokemuksia jakamalla ja keskustelemalla. Sosiaalinen tuki luo parhaassa tapauksessa yksilölle hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisen tunnetta, jolloin se vaikuttaa myös yksilön itsetuntoon ja näin sisäisten voimavarojen karttumiseen.

Haastattelujen perusteella kaikki nuoret olivat positiivisella tavalla kiinni elämässään ja saivat ammattistarttivuoden aikana kiinni myös opiskelusta. Nuorten tulevaisuudenhaaveet olivat käytännönläheisiä ja realistisia mutta silti tavoitteellisia, ja niistä näkyi nuoruuden into.

Ammattistartti tarjoaa paljon erilaisia mahdollisuuksia ja tilaisuuksia, joissa nuori pääsee itse tekemään päätöksiä. Nuoren vastuuna ja oikeutena on kuitenkin valinnan tekeminen. Aineiston perusteella haastatelluilla nuorilla oli rakenteita, joihin turvata valintoja tehdessä. He kertoivat saaneensa keskusteluapua vanhemmiltaan ja ammattistartin ohjaajilta. Yksi nuorista kertoi, että apua olisi ollut tarjolla, mutta hän tekee mieluummin päätöksensä itse kysymättä muiden mielipiteitä. Tämä osoittaa sisäistä elämänhallintaa vaativaa itsevarmuutta ja itsetuntoa uskaltaa tehdä itse ratkaisut. Kaikilla haastatelluilla oli joko kotoa ja ammat-

tistartin myötä tullut tukiverkko. Halusivat he käyttää sitä tai eivät, se vaikutti varmasti taustalla ja antoi turvaa.

Aini-Kristiina Jäppinen (2008, 25) tekee parhaillaan seurantaselvitystä ammattistartin toiminnasta ja tutkii sen vaikuttavuutta. Tutkimuksessaan hän haastatteli sekä opiskelijoita että ohjaajia. Monet ohjaajat hänen tutkimuksessaan nostivat esiin sen, että ammattistartille tullessa nuorella tulisi olla jo jonkinlaisia elämönhallinnan taitoja jotta pystyy keskittymään ammatin löytymiseen. Omasta aineistostani voi myös päätellä, että ammattistartti palvelee parhaiten nuoria joilla ei ole suuria arjen elämönhallinnan ongelmia.

Ammattistarttitoiminta keskittyy ammattialan löytymiseen jolloin nuorella on oltava jonkinlaiset valmiudet ja halu toimia itsenäisesti koulutuskokeiluissa ja työharjoitteluissa. Nuori, jolla on ongelmia ja puutteita arjessa tarvittavissa peruselämönhallintataidoissa, ei saa ammattistartilta sellaista tukea ja apua jota tarvitsisi. Onkin siis erittäin tärkeää, että nuorten tarpeet tunnustetaan ajoissa ja heidät osataan ohjata oikeanlaisen avun piiriin. Peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheen parissa työskentelevät ammattilaiset ovat tärkeässä asemassa näitä ongelmia tunnistettaessa ja niihin puututtaessa.

Nuorten koulutuksesta syrjäytyminen on pitkä ja monitahoinen prosessi jonka juuret kantavat monesti kauas lapsuuteen. Jotta ongelmaan pystytään tarttumaan ja tekemään asialle jotain on tarkasteltava yksilön koko koulutus- ja elämänkaarta. Jotta syrjäytymistä pystyttäisiin ehkäisemään kokonaisvaltaisesti, tulisi ongelmaan tarttua jo aikaisessa vaiheessa. Varhaista puuttumista ja nivelvaiheiden moniammatillista yhteistyötä korostetaan niin opetussuunnitelmissa kuin lainsäädännössäkin. Opetusministeriö onkin asettanut syrjäytymisen vähentämisen tavoitteiksi kehittää opiskelijan henkilökohtaista ohjausta ja opetussuunnitelmaa, koulutusta koskevaa tiedotusta ja neuvontaa, opiskelijavalintaa, opintotukea, opintojen seurannan järjestelmiä, kodin ja koulun yhteistyötä sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa. (KESU 2007, 19–20.)

Ammattistartista puhuttaessa on hyvä muistaa, että ammattistartin nuoret ovat hyvin kiinni yhteiskunnassa eikä heillä ole suuria elämönhallinnan ongelmia.

Ammattistartille hakeutuvat nuoret eivät ole syrjäytyneitä tai syrjäytymisvaarassa olevia ammattistartille tullessaan. Ammattistarttitoiminnan kautta on mahdollisuus tarttua mahdollisiin ongelmiin aikaisessa vaiheessa ennen kuin ongelmia on ehtinyt syntyä ja on näin tärkeässä asemassa nuorten hyvinvointia edistävissä ja syrjäytymistä ehkäisevässä työssä.

Kaiken syrjäytymis- ja kouluttautumiskeskustelun keskellä meidän täytyy muistaa että kaikki ongelmat ja haasteet mitä nuoret kohtaavat eivät välttämättä ole oire vakavammasta. Nuoruuteen kuuluu itsensä etsiminen kokeilemalla ja auktoriteetteja vastaan kapinoimalla. Louise J. Kaplan (1984, 25) pohtii kirjassaan nuoruutta ja erilaisia käsityksiä siitä. Hän toteaa, että nuoruus on hyvin kiistanalainen käsite, mutta ainoa määritelmä josta kaikki ovat yksimielisiä, on että nuoruus on prosessi joka vaihtelee yksilöstä toiseen, yhteiskunnasta toiseen ja yhdestä aikakaudesta, vuosikymmenestä, vuosisadasta toiseen.

7 OMAN TYÖN ARVIOINTIA

7.1 Metodologiset valinnat

Mietin pitkään opinnäytetyötä aloitellessani, mikä aineistonkeruumenetelmä olisi toimivin ja millä tavoin saisin kaikkein todenmukaisinta aineistoa. Päädyin haastatteluun koska tutkimuskohteena olivat 16–18-vuotiaat nuoret ja ajattelin, että kirjalliseen lomakekyselyyn olisi nuorten helppo vastata vain yhdellä lauseella eikä tarkentamisen ja lisäkysymysten mahdollisuutta olisi. Opinnäytetyö- ja aineistonkeruuprosessin jälkeen olen tyytyväinen, että käytin haastattelua menetelmänä. Se mahdollisti minulle lisäkysymysten esittämisen silloin, kun tunsin että nuorella olisi vielä asiaan jotakin lisättävää ja toisaalta mahdollisti myös kysymysten selventämisen. Muutaman kerran nuori ei ymmärtänyt tai ymmärsi kysymyksen toisella tavalla kuin olin tarkoittanut, jolloin oli tutkimuksen reliabiliteetin kannalta hyvä että sain selvennettyä asian.

Litteroidessani haastatteluja huomasin tosin moneen otteeseen vastauksia, joihin olisin voinut esittää tarkentavia lisäkysymyksiä, jolloin aineistosta olisi tullut runsaampi ja tarkempi. Kokemattomuuteni haastattelijana näkyi siis haastattelu-tilanteessa, mutta siitä on hyvä oppia ensi kerraksi. Haastattelujen nauhoittaminen oli mielestäni ehdottomasti tehtävä, jotta sain nuorten äänen mahdollisimman aidosti esille ja jotta mitään tärkeää ei jäänyt pois. Koin, että seurantahaastatteluissa vastausten kirjoittaminen haastattelun lomassa riitti, sillä haastattelut olivat lyhyempiä ja suppeampia kuin aikaisemmat varsinaiset haastattelut.

Aineiston analyysivaiheessa mietin monia vaihtoehtoja ja punnitsin aineiston mahdollisuuksia. Sisällönanalyysi oli mielestäni paras vaihtoehto tällaiselle suppealle aineistolle. Harkitsin pitkään narratiivisen analyysin käyttöä, mutta haastattelujen rakenne ei antanut mahdollisuutta siihen. Mietin moneen otteeseen mahdollisuutta rakentaa aineistosta ”ammattistarttilaisen polku” ja tehdä aineiston pohjalta kaksi erilaista tyyppikuvausta yhdistellen eri haastatteluiden piirteitä. Koska haastattelin vain neljää nuorta, ei aineisto ollut tarpeeksi riittoisa sellaiseen analyysitapaan. Vaihtoehtoa olisi pitänyt harkita jo tutkimussuunnitelmaa tehdessä, jolloin aineiston olisi voinut kerätä esimerkiksi tarinamuotoon

pyytämällä nuoria pitämään päiväkirjaa tai kertomaan kokemuksistaan vapaammin. Toisaalta nuoria olisi ehkä ollut vaikeampi saada osallistumaan tutkimukseen, jossa olisi täytynyt pitää päiväkirjaa.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuteen on pyrittävä aina tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen on oltava toistettavissa, mutta kokemuksia tutkittaessa tulokset ovat aina erilaisia. Vaikka samoja nuoria haastateltaisiin nyt uudelleen asian tiimoilta, saattaisivat he vastata eri tavoin. Kokemuksista on kulunut enemmän aikaa, mikä vaikuttaa niiden tarkastelutapaan. Voi olla, että nuoret osaisivat nyt tarkastella ammattistarttikokemuksiaan objektiivisemmin, tai sitten kokemukset ja tunteukset olisivat jo jollain tavalla unohtuneet.

Pyrin koko opinnäytetyöprosessin ajan pysymään uskollisena aineistolle ja aihealueelle ja perustamaan väittämäni teoriaan ja kirjallisuuteen. Pyrin kirjamaan mahdollisimman tarkasti kaikki tekemäni työvaiheet ja perustelut valinnoilleni. Yritin myös kirjata haastattelutilanteet ja saada haastateltavien ääneen kuuluviin mahdollisimman todenmukaisesti loukkaamatta kuitenkin haastateltavien yksityisyydensuojaa.

Oma aikatauluni opinnäytetyön tekemisessä ei pysynyt alkuperäisessä suunnitelmassa vaan seurantahaastattelujen tekeminen ja raportin kirjoittaminen venyi. Seurantahaastattelut oli alun perin tarkoitus tehdä jo lokakuun alussa, mutta oman aikatauluni takia niiden tekeminen venyi marraskuulle. Nuorten kokemusten kannalta ajattelen, että se oli ehkä hyväkin asia, sillä marraskuussa nuoret olivat ehtineet olla uudessa koulussa jo yli kaksi kuukautta ja olivat näin saaneet todellisemman kokemuksen opiskelusta kuin kuukauden jälkeen. Koen kuitenkin, että aikataulun viivästyminen ei tässä tutkimuksessa vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen.

7.3 Tutkimuksen eettisyys

Eettinen lähtökohta on ehdoton tutkimusta tehtäessä. Eettiseen lähestymistapaan kuuluu tutkittavien kunnioittaminen ja heille tulee kertoa, että osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja että he voivat missä vaiheessa tahansa perua osallistumisensa jos näin haluavat. Ennen haastatteluja kerroin haastateltaville tarkasti, mikä tutkimuksen tarkoitus on, mitä tulen heiltä kysymään ja miten aineisto tulee kirjallisessa osuudessa näkyviin. Kehotin haastateltavia kysymään, jos jokin asia tutkimuksessa askarruttaa, ja vastasin heidän kysymyksiinsä niin tarkasti kuin osasin. Kerroin haastateltaville haastattelujen nauhoittamisesta oman työni helpottamiseksi ja aineiston luotettavuuden takaamiseksi. Haastateltavilla oli mahdollisuus kieltäytyä nauhoittamisesta halutessaan. Nauhoitukset ja niiden pohjalta kirjoitetut litteroinnit tuhoan heti, kun opinnäytetyö on hyväksytty ja niille ei ole enää käyttöä.

LÄHTEET

Ahola, S., Kivelä, S. 2007. Elämää nivelvaiheessa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Vaskooli-projektin loppuraportti. Turun yliopisto. Tammisaari: Tammisaaren kirjapaino.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Opetussuunnitelman perusteet. Luonnos 15.5.2009.
http://www.edu.fi/ammattillinen/ammattistartti/ammattistartti_ops_luonnos_150509.pdf. Luettu 15.9.2009

Ammattistartista portti opintoihin.
<http://www.hs.fi/paakirjoitus/artikkeli/Ammattistartista+portti+opintoihin/HS20090710SI1MA01I64> Luettu 19.11.2009

Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P., & Salo, S. 2005. Persoona 2. Kehityspsykologia. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto. 2006. Kuopio: Kopiojyvä.

Hämäläinen, J., Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.

Hämäläinen, J. 1996. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Snellman-instituutin arkistosarja 1/1996. Snellman-instituutti. Kuopio: Kuopion kaupungin painatuskeskus.

Hämäläinen, J. Sosiaalipedagoginen näkökulma nuorten opetuksen kehittämisen mahdollisuutena. Teoksessa: Koivula, P. 2007. Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Opetushallitus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Jäppinen, A-K. Onnistujia opinpolun siirtymissä. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan kokeilun vaikuttavuus. Ensimmäinen kokeiluraportti 31.1.2008. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Jäppinen, A-K. Onnistujia opinpolun siirtymissä. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan kokeilun vaikuttavuus. Toinen kokeiluraportti 31.10.2008. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.

Kaplan, L. 1984. Nuoruus – hyvästijättö lapsuudelle. Keuruu 1986: Otava.

KESU 2007. Koulutus ja tutkimus 2007–2012. Kehittämissuunnitelma.
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/kesu_2012_fi.pdf. Luettu 23.1.2010

KESU 2004. Koulutus ja tutkimus 2003–2008: kehittämissuunnitelma.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm06.pdf?lang=fi. Luettu 23.1.2010

Komonen, K. 1999. Yksilöllinen valinta vai portti koulutukselliseen syrjäytymiseen – ammattikouluopinnot keskeyttäneiden nuorten koulutuspolut. Teoksessa: Kuorelahti, M., Viitanen, R. 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORA:n julkaisu nro 14. Helsinki: Nykypaino Oy.

Kurki, L., Nivala, E., Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. FINN LECTURA. Helsinki: Hakapaino Oy.

Miettinen, M., Kuitunen, M. Elämänhallintaa ja elämänpolitiikkaa lisäluokalla. Teoksessa: Kuorelahti, M., Viitanen, R. 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun – nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. NUORA:n julkaisu nro 14. Helsinki: Nykypaino Oy.

Paju, P., Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Yliopistopaino Oy

Pirttiniemi, J. 2007. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen kehittäminen. Teoksessa: Koivula, P. 2007. Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Opetushallitus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Ruth, Jan-Erik. Elämänhallintaa ikäännyttäessä. Teoksessa: Roos, J.P., Hoikkala, T. 1998. Elämänpolitiikka. Tammer-paino Oy. Tampere

Tasavallan presidentin uudenvuoden puhe 1.1.2010.
<http://www.tpk.fi/Public/default.aspx?contentid=183694> Luettu 11.1.2010

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä 2003: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ziehe, T. 1982. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Jyväskylä 1991: Gummerus Kirjapaino Oy.

LIITE 1

Haastattelukysymykset 1

Ikä

Sukupuoli

Lähtökohta

1. Kerro miksi tulit ammattistartille
 - Jos keskeytti aikaisemmat ammatilliset opinnot, mitä syitä päätöksen taustalla?
 - Miksi oli hakenut alalle jonka keskeytti?
2. Mitä odotuksia sinulla oli ammattistarttivuoden suhteen?
3. Mitä ajattelit ammatinvalinnasta?

Kokemukset

1. Miten kuvailisit ammattistarttia?
2. Miten olet tutustunut eri koulutusmahdollisuuksiin ja aloihin vuoden kuluessa?
3. Kerro työssäoppimisista, missä olet ollut, kuinka pitkään, mitä kokemuksia sieltä?
4. Kerro koulutuskokeiluista?
5. Mitkä asiat olet kokenut tärkeiksi ammattistartilla? Minkä nostaisit tärkeimmäksi? Mitä hyviä ja mitä huonoja puolia oli?
6. Mitkä olivat tavoitteesi ammattistartin alussa? Koetko että saavutit ne? Muuttuivatko ne matkan varrella?
7. Mitä muutosta tapahtui ammatinvalinnan suhteen?

Nykyhetki-hakuprosessi

1. Kerro hakuprosessista? Mihin kaikkialle olet hakenut tänä vuonna?
2. Koetko että sinulla on realistiset mahdollisuudet päästä valitsemallesi alalle?
3. Mistä olet saanut tietoa/apua hakuprosessiin?
4. Mitä odotuksia ja toiveita sinulla on ensi syksyn suhteen, opiskelun aloittamisen suhteen?
5. Mitä ajatuksia ammattistartin päättyminen herättää?
6. Kuvittele itsesi kymmenen vuoden päästä. Kuvaile itseäsi, millainen olet, missä olet töissä, elämäntilanteesi, unelmasi.

Haastattelukysymykset 2

1. Opiskeletko tällä hetkellä?
 - jos, niin missä?
 - jos et, mitä teet?
2. Miten opiskelut ovat lähteneet käyntiin?
3. Millaiselta opiskelu on tuntunut?
 - oletko tyytyväinen alavalintaasi? miksi/miksi et?
 - mitä ajatuksia tämänhetkinen elämäntilanteesi herättää?
4. Mitä ajatuksia ammattistartti herättää jälkeinpäin?
 - mikä on erityisesti jäänyt mieleen?
 - onko asioita joista on erityisesti ollut hyötyä?
5. Mitä kuuluu lähitulevaisuudensuunnitelmiisi?
 - aiotko käydä opinnot loppuun?
 - jotain muuta?